

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tihódi Lantos Sebestyén

ELSŐ RÉSZE

95 Sok épölése benn az várnak vagyon,
Dérről, váras felől nagy bástya vagyon,
Varkucs Tamás rakatta kapu vagyon,
Közel napnyugatra egy toron vagyon.

100 Ahhoz közel egy erős kőbástyája,
Kit jó Dobó István rakatott vala,
Azon belől egy szép erős palánkja,
Az kaputúl nagy bástyáig az vala.

Benn, ezök közt vagyon egy földárokja,
Kapupalánk mellett egy nagy domb vala,
Tetejére kasokat raktak vala,
Kíról álgyúk kétfelé járnak vala.

105 Az után régi nagy földdomb más vagyon,
Napnyugat között, észak között vagyon,
Vár szegletin, tetején sok kas vagyon,
Tapasztott palánkval kerítve vagyon.

110 Fenn az aránt belől mellette vagyon
Azon szegletön egy kőbástya vagyon,
Az az tömlöc, hossza északra vagyon,
Az mellett északról sok szép ház vagyon.

115 Ez paloták alatt külső kőfala,
Kőfal belől egy sövénpalánk vala,
Paloták végében egyenös kőfala,
Fal végében az Sándornak bástyája.

120 Régön Príni Péter kettészakasztá,
Az nagy várat fallal általrakatá,
Az monostort belső várba hagyatá,
Szanktuáriomát egy bástyának hagyatá.

De az külső részt más várnak hagyatá,
Szanktuáriomig egy nagy töltést hagyata,
Kin sok álgyú három felé szolgálta,
Napkeletre, hegyoldalra, északra.

4. RÉSZ
(93–124. sor)

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Erődítmények és bástyák

A szakasz fő témája

Eger várának belső építészeti és haditechnikai részletezése: a legfontosabb bástyák, tornyok, földsáncok és ágyúállások bemutatása, valamint a vár belső és külső részre való kettéosztásának története.

Mi történik ebben a blokkban?

* **93–104. sor:** Tinódi bemutatja, hogy a várban sok építkezés folyt az utóbbi időben. Dél felé, a város irányában egy nagy bástya áll, mellette található a Varkoch Tamás által építtetett kapu, nyugatra pedig egy torony emelkedik. Ehhez közel helyezkedik el egy masszív kőbástya (a Dobó-bástya), amelyet maga Dobó István építtetett. Ezen belül, a kaputól a nagy bástyáig egy erős palánkfal húzódik. A védművek között egy mély földárok húzódik, a kapupalánk mellett pedig egy hatalmas földdomb magasodik, amelynek a tetejére löporos/földes hordókat, kasokat raktak, hogy az ott elhelyezett ágyúkkal két irányba is tüzelni lehessen.

* **105–116. sor:** Északnyugati irányban, a vár szegletén egy másik régi, nagy földdomb található, amelynek tetejét szintén védőkasok borítják, és tapasztott palánkfal veszi körül. Ezen a sarkon emelkedik egy kőbástya is, amely börtönként (tömlöcként) funkcionál, és északi irányban húzódik. Mellette szép tiszti és kapitányi házak, paloták állnak. A paloták alatt húzódik a külső kőfal, azon belül egy sövényből font palánkfal, a paloták végénél lévő egyenes kőfal végpontján pedig a Sándor-bástya zárja le a védvonalat.

* **117–124. sor:** A krónikás elmeséli a vár szerkezeti átalakítását: régebben Perényi Péter kettészakasztotta a hatalmas várat egy belső fallal. A székesegyház (monostort) a belső vár részévé tette, míg annak szentélyét (szanktuáriumát) átalakíttatta egy bástyává (a Szentély-bástyává). A vár másik, külső részét külön egységként hagyta meg, és a szentélyig egy hatalmas földtöltést emeltetett. Erre a töltésre sok ágyút állítottak fel, amelyek három irányba – keletre a hegyoldal felé, valamint északra – is hatásosan tudták löni a támadókat.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- * **Épölése:** Építménye, erősítése, építkezése.
- * **Varkucs Tamás rakatta kapu:** Varkoch Tamás korábbi egri várnagy által építtetett kapu (a mai Varkoch-kapu).
- * **Toron:** Torony.
- * **Kasokat:** Földdel, kövekkel megtömött vesszőkosarakat (sánckasokat), amelyeket löállások védelmére használtak a tűzérségnél.
- * **Álgyúk:** Ágyúk.
- * **Tömlöc:** Börtön.
- * **Sövénpalánk:** Karókból font, ágakkal átszőtt, sárral tapasztott könnyebb védőfal.
- * **Príni Péter:** Perényi Péter (korábbi koronaőr, erdélyi vajda és egri várnagy).
- * **Monostort:** Itt az egri gótikus püspöki székesegyházat jelenti.
- * **Szanktuáriomát:** Szentélyét (a templom oltár felőli, szent része).
- * **Három felé szolgálja:** Három irányba nézett, háromfelé tudott tüzelni (az ágyú).

Érdekességek

- * **Templomból bástya:** Döbbenetes hadmérnöki húzás volt a korban, hogy a hatalmas gótikus székesegyház szentélyét egyszerűen visszavágták és átalakították ágyúállássá (Szentély-bástya). A török veszély akkora volt, hogy a szent helyek sem maradhattak meg eredeti funkciójukban, mindent a tűzérségi védelem alá rendelték.
- * **A "kasok" szerepe:** A Tinódi által említett kasok nem egyszerű kosarak voltak. Ha a nehéz ostromágyúk golyói eltalálták a kőfalat, a szétrepülő kőszilánkok rengeteg katonát megöltek. A földdel és homokkal teli font kasok viszont elnyelték a golyók becsapódását, és olcsó, gyorsan javítható védelmet nyújtottak a tűzérekeknek.

Történelmi háttér

Perényi Péter 1528 és 1542 között volt Eger birtokosa. Ő ismerte fel először, hogy a hatalmas kiterjedésű középkori várat a modern tűzérsséggel szemben a meglévő formájában képtelenség megvédeni, mert nincs elég katona a falakra. Ezért építtette meg a belső elválasztó falat, létrehozva a Külső és Belső várat. Dobó István 1548-as érkezése után ezt a koncepciót folytatta: nehéz kőbástyákat emeltetett (mint a Dobó-bástya) és modernizálta a tűzérségi állásokat, mert tudta, hogy a törökök hatalmas ostromágyúkkal (ostromgépekkel) érkeznek majd.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Kérdések

1. Történelem:

Ki volt Perényi Péter, milyen radikális építészeti változtatást hajtott végre az egri váron, és hogyan hasznosította újra a várban álló monostor épületét katonai célokra?

2. Irodalom:

Hogyan használja Tinódi a technikai és építészeti szakszavakat a leírásban, és miért fontos a bástyák építtetőinek (Varkoch, Dobó, Perényi) név szerinti kiemelése?

3. Kreativitás:

Képzeld el a pillanatot, amikor Dobó István az ácsokkal és kőművesekkel a vár belső töltésén állva az új ágyúállások helyét méri ki a közelgő ostrom előtt. Írd le 3 mondatban, hogyan zajlik a feszült munka a falakon!

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Minta Válaszok:

1. Történelem:

Perényi Péter Eger korábbi ura és várnagya volt, aki stratégiai okokból egy belső fallal kettészakasztotta a túlméretezett várat Külső és Belső várra. A várban álló hatalmas monostort (székesegyházat) a biztonságosabb belső vár részévé tette, míg az épület gótikus szentélyét (szanktuáriumát) radikális módon átalakította egy erős tűzérési bástyává.

2. Irodalom:

Tinódi rendkívüli pontossággal használja a korabeli hadmérnöki szakszavakat (mint a sövénpalánk, sánckasok, földárok, szanktuárium), amiktől a szövege szinte katonai jelentéssé válik. Az építetők név szerinti kiemelése nemcsak a történelmi hitelességet erősíti, hanem legitimálja is a védművek fontosságát, kifejezve a tiszteletet a várat modernizáló korábbi és jelenlegi hadvezérek iránt.

3. Kreativitás:

A rekkenő hőségben Dobó István nehéz csizmájával tiporta a frissen felásott földhalmot, miközben feszült tekintettel mutatta a mérőléceket tartó palléroknak a hegyoldal felé néző irányt. Az izzadó munkások sietve görgették a hatalmas, földdel megtömött font kasokat az ágyúk köré, mert a kapitány sürgető szavai mindenkivel éreztették a nyakukon lihegő török veszedelmet. A falakon visszhangzó kalapácsütések és a csikorduló ágyúkerek zaja messzire elhallatszott a völgyben, jelezve, hogy Eger megalkuvás nélkül készülődik a halálos összecsapásra.